

ی سازمان محیط زیست از آغاز تا امروز

همه ساکنان کشتی سرگردان محیط زیست / از فیروز تا کلانتری

ی کلانتری دهمین فردی است که ساکن کشتی سرگردان محیط زیست ایران را در دست گرفته است. بررسی پیشینه رؤسای سازمان محیط زیست بهتر می‌تواند به فهم انتظارات از رئیس تازه آن نامد.

نزاری مهر، گروه جامعه - مسعود بُرُبر: عیسی کلانتری دهمین است که ساکن کشتی سرگردان محیط زیست ایران را در دست است. از زمان انقلاب اسلامی بدین سو نیز ۷ نفر پیش از او ت سازمان حفاظت محیط زیست ایران را بر عهده گرفته‌اند.

وی کوتاهی با کارشناسان حوزه نشان می‌دهد عملکرد هیچ یک از رؤسای سازمان حفاظت محیط زیست حتی به نزدیکی پت‌های بنیانگذار این سازمان راه نبرده است. اکنون باید دید آیا کلانتری قصد دارد و می‌تواند یادگاری متفاوت از رؤسای پیشین از به یادگار بگذارد یا خیر.

درد فیروز، رئیس ماندگار

سازمانی که امروز حفاظت محیط زیست نام دارد در سال ۱۳۴۶ و با نام «سازمان شکاربانی و نظارت بر صید» تاسیس شد. اسکندر فیروز که بنیانگذار این سازمان بود تا سال ۱۳۵۶ بر آن ریاست کرد.

مدیرکل مشارکت‌های مردمی سازمان محیط زیست درباره دوران مدیریت فیروز می‌گوید: تا این لحظه بهترین مدیری که سازمان حفاظت محیط زیست به خود دیده بنیانگذار و نخستین مدیرش اسکندر فیروز بود که در واقع توانست نه تنها مفهوم محیط زیست را در عالی ترین سطح قدرت در حکومت ایران جا بیاندازد بلکه به عنوان یک شخصیت بین‌المللی توانست یک نهضت محیط زیستی راه بیاندازد.

این لحظه بهترین مدیری که مان حفاظت محیط زیست به دیده بنیانگذار و نخستین رش اسکندر فیروز بود که در واقع ست نه تنها مفهوم محیط زیست را در ایران جا بیاندازد بلکه به ان یک شخصیت بین‌المللی ست یک نهضت محیط زیستی

بیاندازد

محمد درویش تأکید می‌کند: اولین کنوانسیون محیط زیستی جهان یعنی کنوانسیون رامسر توجه جهانیان را به تالابها جلب کرد اسکندر فیروز راه انداخت. او نایب رئیس اجلاس جهانی استکهلم بود و این مقام را تا کنون در دوره دیگری نداشته‌ایم. در سخنرانی که آنجا داشت صحبت بهره‌برداری عقلایی از سرزمین را مطرح کرد و شاید اولین کسی در بود که به صورت رسمی و در این سطح مفهوم توسعه پایدار را مطرح می‌کرد و گفت "اگر جهانیان با همین روش به مصرف منابع

دهند دیری نخواهد پایید که دیگر کره زمین نیازهایشان را نمی‌تواند برآورده کند". هشت سال بعد در ۱۹۸۰ پیش‌بینی او به واقعیت و میزان تولید و مصرف کره زمین با هم برابر شد.

صریح می‌کند: فیروز کسی بود که به او دبیرکلی اتحادیه جهانی حفاظت IUCN پیشنهاد شد و تا کنون به هیچ ایرانی دیگری این هاد نشده است. سه گونه گیاهی و جانوری به نام او نامگذاری شده که هیچ ایرانی دیگری این افتخار را هم ندارد و این‌ها نشان ه آن است که شخصیت ممتازی بوده است. او به ایرانیان یاد داد به مرداب بگویند تالاب و به شکاربان بگویند محیط‌بان و به حیات نگویند شکار. قوانینی که در سال ۱۳۵۳ در کشور وضع شد که هنوز هم بسیاری از آن‌ها وجود دارد مرهون حضور اسکندر فیروز است. او هنوز هم با علاقه در صحنه محیط زیست حضور دارد و پیگیری می‌کند و به جز او و معصومه ابتکار دیگر روسای سازمان محیط زیست وقتی از این سازمان رفتند محیط زیست را فراموش کردند.

مشترک همه روسای بعدی این
که هیچ کدام محیط زیستی
ند. نه در تخصص و شخصیت
ماعی

اسماعیل کهرم، پرنده‌شناس و استاد سرشناس حوزه محیط زیست نیز درباره دوران ریاست وی می‌گوید: اسکندر فیروز اولین و بهترین رئیس من بود. علاقه به طبیعت را به ما یاد داد و تنها ایرانی بود که برای ریاست اتحادیه جهانی حفاظت نامزد شد. وجودش محیط زیستی بود و هنوز هم که بیش از ۹۰ سال سن دارد در حال نوشتن کتابی درباره محیط زیست است. استخدام پرنده‌شناس در سازمان کنونی کنکور برگزار کرد و در زمان او سازمان محیط زیست در اوج اقتدار بود.

ن آخانی استاد محیط زیست دانشگاه تهران نیز درباره او معتقد است: اسکندر فیروز به عنوان بنیانگذار سازمان محیط زیست در زمانی که مسائل محیط زیستی در دنیا برجسته نبود دستاوردهای بی نظیری داشت؛ زمانی که هنوز هیچ کس در خاورمیانه مفهوم محیط زیست را نمی‌شناخت و حتی غرب هم در حوزه محیط زیست پیشرفت چندانی نکرده بود وی سازمان قدرتمندی را بنیاد نهاد، پارک های ملی و ذخیره گاههای زیست کره را ثبت کرد و موفق شد یک کنوانسیون بسیار مهم را ران و به نام شهر رامسر به ثبت برساند اما حتی او نیز در زمان شاه تحمل نشد.

توان گفت برخی در مقابل
یب محیط زیست بیشتر و برخی
ز مقاومت کردند

ث سردرگم

ناری فیروز در سال ۱۳۵۶ منوچهر فیلی عهده‌دار این سمت شد. فردی که به گفته کهرم «از فولاد اهواز آمده و این کاره هم نبود» کوتاهی ریاست سازمان را برعهده داشت و رفت. پس از او نیز عباس سمیعی بر سر کار آمد اما کشور در بحبوحه انقلاب بود و خاصی نیافتاد. دکتر تقی ابتکار که دکترای مهندسی مکانیک از دانشگاه پنسیلوانیا داشت، رئیس بعدی بود که از آبان ۱۳۵۸ تا ۱۳۵۹ د سکاندار سازمان محیط زیست شد. پیشنهاد اصل ۵۰ قانون اساسی که می‌گوید «در جمهوری اسلامی، حفاظت محیط ت که نسل امروز و نسل‌های بعد باید در آن حیات اجتماعی رو به رشدی داشته باشند، وظیفه عمومی تلقی می‌شود. از این رو ت‌های اقتصادی و غیر آن که با آلودگی محیط زیست یا تخریب غیرقابل جبران آن ملازمه پیدا کند، ممنوع است» یادگار مدیریت او

پس از او نیز رضاحسین میرزاطاهری و سپس هادی منافی ریاست سازمان را بر عهده داشتند. میرزاطاهری لیسانس علوم ریاضی داشت و سابقه فعالیت به عنوان بازرس نخست وزیر در دولت شهید رجایی، مدیرکل آموزش و پرورش استان سمنان و رئیس آموزش و پرورش منطقه ۱۵ تهران را در کارنامه خود داشت، او تا سال ۱۳۶۳ توانست بر کرسی ریاست سازمان حفاظت محیط زیست تکیه بزند. هادی منافی نیز پزشکی بود که سابقه وزارت بهداشت، درمان و

نفر طولانی‌ترین زمان را در این
مان مدیریت کرده اند. یکی آقای
نی که پزشک بود و دیگری خانم
ار که ایمونولوژیست و یک فرد

آموزش پزشکی را بعد از انقلاب اسلامی در کارنامه خود داشت و از سال ۱۳۶۳ به عنوان

رئیس سازمان حفاظت محیط زیست فعالیت خود را آغاز کرد و ریاست وی در این سازمان تا

پس از ۱۳۷۶ ادامه داشت که بیشترین مدت زمان ریاست سازمان محیط زیست تا کنون به شمار می‌رود.

درویش درباره این دوران می‌گوید: روسای بعدی سازمان کسانی بودند که یا مثل آقای میرزاطاهری آمده بودند سازمان را منحل و یا اصولاً علاقه و شناختی از سازمان محیط زیست نداشتند و تنها آدرس اداره را گرفته بودند تا آغاز به کار کنند.

ت ابتکار بر سازمان محیط زیست

پس از ۱۳۷۶ معصومه ابتکار استاندار ریاست سازمان محیط زیست شد. وی در این دوره به عنوان یکی از هفت «قهرمان زمین» سال سازمان ملل متحد انتخاب شد. حذف پیکان از خط تولید صنعت کشور نیز در نتیجه تلاش‌های معصومه ابتکار رخ داد.

ن آخانی با اشاره به تغییرات متعدد پیش از استانداری ابتکار می‌گوید: اگر بخواهیم روسای سازمان محیط زیست را مقایسه کنیم در فیروز با فاصله بسیار زیاد از همه روسای بعدی سازمان متمایز است. وجه مشترک همه روسای بعدی این بود که هیچ محیط زیستی نبودند. نه در تخصص و شخصیت اجتماعی. فیروز اگر چه مهندس بود ولی شخصیت اجتماعی و حرفه‌ای او باعث بود محیط زیستی باشد و این ویژگی بعد از ۴ دهه از زمان مسئولیت در ایشان از بین نرفته و وی در ۹۰ سالگی هنوز درباره محیط زیست کتاب می‌نویسد.

استاد دانشگاه تهران توضیح می‌دهد: از این وجه مشترک که بگذریم من به شخصه نمی‌توانم بگویم رئیس دیگری عملکرد بهتری را به جای من دیده‌ام. همان سازمانی را که از فیروز تحول گرفتند با کیفیتی بسیار پایین‌تر از زمان او مدیریت کرده‌اند و چیزی که اضافه کرد هیچ، داشته‌های ما را هم از دست دادند.

صریح کرد: دو نفر طولانی‌ترین زمان را در این سازمان مدیریت کرده‌اند. یکی آقای منافی که پزشک بود و دیگری خانم ابتکار که ولوژیست و یک فرد کاملاً سیاسی است.

عیل کهرم استاد محیط زیست و پرنده‌شناس نیز درباره روسای بعدی سازمان محیط زیست می‌گوید: وقتی اسم رئیس سازمان محیط زیست می‌آید من یاد دو نفر یعنی اسکندر فیروز و معصومه ابتکار می‌افتم. خانم ابتکار در دوره اول که من مشاور معاونش یعنی نجفی بودم یک هزارم امکانات آقای فیروز را نداشت. در زمان آقای فیروز، ما ۳ هواپیمای ۶ نفره، ۴ نفره و دو نفره در خود سازمان داریم که من هر وقت دلم می‌خواستم حکم می‌گرفتم و به همدان، کرمان و دیگر نقاط کشور می‌رفتم. آن زمان ۱۵ کارشناس خارجی داریم که هر کدامشان اکنون برجستگان حیات وحش دنیا شده‌اند. حق ماموریت و حقوق ما در زمان آقای فیروز وسوسه برانگیز بود اما ابتکار در شرایط بی‌پولی به سازمان آمد اما با جیب خالی آن را مدیریت کرد و سازمان را به دولت بعدی رساند.

درویش هم تأکید می‌کند: عملاً بسیاری از مردم پیش از معصومه ابتکار سازمان محیط زیست را با سازمان بهزیستی اشتباه می‌رفتند. نه فقط مردم که خیلی از نمایندگان مجلس و مدیران هم از زمانی که معصومه ابتکار در دولت هفتم قدرت را در پردیسان به دست گرفت بود آرام آرام شاهد مطالبات محیط زیستی بودیم و رشد تشکلهای مردم‌نهاد را دیدیم و قوانینی در حوزه حراست از محیط زیست وضع شد اما در طول هشت سال بعدی ما شاهد مدیرانی بودیم که آشکارا یا فحشی از محیط زیست نداشتند یا آمده بودند تا محیط زیست را خفه کنند.

که به کسی کار نداشتند

ز معصومه ابتکار فاطمه واعظ جوادی به ساختمان پردیسان آمد. جوادی دکترای دیرینه‌شناسی و چینه‌شناسی داشت و تنها سابقه

ص او استادیاری گروه علوم زمین دانشگاه شیراز بود. آن گونه که اسماعیل کهرم یادآوری می‌کند: خانم جوادی خود به مرحوم ق گفته بود «قبل از آنکه من را در این چاه بیندازند من بودم و کتابهایم و کامپیوترم.» یعنی ایشان اصلاً برای این کار ساخته نشده اما ایشان به هر صورت کاری به کار کسی نداشت و آسیبی به محیط زیست کشور نمی‌رسید.

که به همه کار داشتند

ز به کار دولت دهم محمدجواد محمدی‌زاده با مدرک فوق لیسانس بهداشت به سازمان محیط زیست آمد. کسی که به گفته کهرم خلاف جوادی به همه کار داشت! این پرندشناس و استاد محیط زیست تأکید می‌کند: در دوره ایشان دو تا ببر را به ایران آوردند که ۴ ساله و یک نر دو ساله بود. این دو حیوان را که برایشان هزینه‌های بسیار سنگینی در سمسکنده و میان کاله انجام شده بود را ز ناشیانه به جان هم انداختند و ببر ماده ببر نر را درید و کشت و آن هزینه‌ها و اتاق‌ها که آماده کرده بودند هم پوسید و ببر ماده ن در انزوا است و به زودی می‌میرد و با این کار، کارشناسان ما را هم بدنام کردند.

ن آخانی استاد محیط زیست دانشگاه تهران نیز در این باره می‌گوید: تنها می‌توان گفت برخی در مقابل تخریب محیط زیست ر و برخی کمتر مقاومت کردند. اگر بخواهم عملکرد منفی را مقایسه کنم آقای محمدی‌زاده برجسته‌تر از بقیه بود. ایشان چهره‌ای ی بود که به ناحق به محیط زیست آورده شد.

ش نیز درباره مدیریت محمدی‌زاده معتقد است: اصولاً او کسی بود که در دوره استانداری‌اش در خراسان رضوی نشان داده بود که ه صنعتی را به منابع طبیعی ترجیح می‌دهد و در این چهار سال هم همین را نشان داد و خودش هم اعتراف کرد که من هیچ کاری محیط زیست در این چهار سال نکردم.

شت ابتکار

به کار دولت حسن روحانی با تأخیری طولانی در معرفی رئیس سازمان محیط زیست همراه بود اما سرانجام بار دیگر نام معصومه ز به عنوان رئیس این سازمان اعلام شد. ابتکار در دوره دوم مدیریت خود با چالش‌های بیشتری از جانب منتقدان رو به رو شد. نت با اجرای طرح گردشگری در آشوراده یکی از پربحث‌ترین درگیری‌های زمان مدیریت وی بود اما نقد جدی‌تر از جانب مخالفان ز عملکرد سیاسی او بود. با این حال محمد درویش در این باره می‌گوید: مهم‌ترین اتفاق دوره دوم مدیریت ابتکار در سازمان محیط ت این بود که مخالفان و کسانی که به محیط زیست هیچ توجهی نمی‌کردند تیرهای اولشان را به موضوعات محیط زیستی ماص دادند. یعنی حتی به بهانه مخالفت با ابتکار به محیط زیست توجه جدی‌تری شد. هیچ‌گاه در هیچ دوره‌ای به اندازه این چهار محیط زیست مورد توجه رسانه‌ها قرار نگرفت.

دامه می‌دهد: در این دوره ما شاهد شکوفایی مدرسه‌های طبیعت بودیم که می‌تواند نسلی از ایرانیان را معرفی کند که دیگر نیاز ت برایشان ثابت کنیم روز روشن و شب تاریک است و خودشان پاسداران شایسته محیط زیست خود خواهند بود و متعارض به ه‌های طبیعی نمی‌شوند. حتماً چنین نسلی شلیک کننده به محیط‌بان‌ها و جنگل‌بان‌هایش نخواهد بود و رویشگاه‌های جنگلی را به آتش نخواهد زد.

عیل کهرم نیز درباره دوره دوم مدیریت ابتکار و سازمان محیط زیست می‌گوید: وی در این دوران همان روش و رویه قبل را داشت. تم مدیریت او با رؤفت و ملاحظه نسبت به کارکنان همراه بود و روزی که دو محیط بان در هرمزگان در یک کشته شدند ردایش به دیدار خانواده‌های آنان رفت و از آنان دلجویی کرد.

رنده‌شناس با تأکید بر کمبود بودجه سازمان محیط زیست در این دوره گفت: شاهکار ایشان مدیریت سازمان محیط زیست در اوج

لط دست تنگی بود. یک بار ساعت ۹ شب معاون ایشان آقای مجابی را در سازمان دیدم که با خوشحالی می گفت کهرم بالاخره ما! آنقدر نشستم تا حقوق این ماه کارکنان را گرفتم!

نری، بیم‌ها و امیدها

سرانجام عیسی کلانتری در کابینه دوازدهم سکان سازمان حفاظت محیط زیست را در دست گرفت. اگرچه کلانتری در مقایسه با دیگر گزینه‌های مطرح شده پیشینه قابل طرح‌تری در حوزه محیط زیست داشت و وزارت کشاورزی و ریاست ستاد احیای دریاچه ارومیه را در کارنامه خود به ثبت رسانده بود اما طرح نامش از آغاز چندان با خوش‌آمدگویی محیط‌زیستی‌ها همراه نبود.

نری امروز با زمان وزارت تفاوت دارد زیرا اکنون چند سال است مدیریت ستاد احیای دریاچه یه را برعهده داشته است

دان کلانتری نگران نگاه سازه‌ای و همچنین عدم حاکمیت نگاه محیط زیستی در حوزه‌های مدیریتی پیشین وی بودند. این منتقدان نتند کلانتری کسی است که توسعه نیشکر را در خوزستان گسترش داد و این موضوع منجر به نابودی و دست کم خسارت‌های رده در محیط زیست این استان شد. همچنین طرح پیشنهادهای گوناگون سازه‌ای از جمله انتقال آب برای نجات دریاچه ارومیه به گرانی دامن زده بود. این منتقدان از همزمانی ریاست او بر سازمان محیط زیست همزمان با انتخاب حبیب‌الله بی‌طرف به عنوان نیرو که نامش با سدسازی و طرح‌های انتقال آب از زاگرس به کویر گره خورده ابراز نگرانی می‌کردند. حمایت از محصولات تراریخته گر نگرانی‌های فعالان محیط زیست نسبت به ریاست کلانتری بر این سازمان بود.

ه منتقدان سهم کلانتری را در خشکی دریاچه ارومیه به دلیل گسترش بی‌رویه کشاورزی در حوضه آبریز این دریاچه پررنگ دیدند اما موافقان او عملکردش در ستاد احیای دریاچه ارومیه را موفق ارزیابی می‌کردند چرا که به گفته موافقان و بر اساس آمارها و ش‌های دولت این ستاد با مجموعه‌ای از اقدام‌های گوناگون موفق شد وضعیت دریاچه را به تثبیت برساند.

ن آخانی درباره پیش بینی وضعیت سازمان محیط زیست در دوران تصدی عیسی کلانتری می‌گوید: پیش بینی رفتار کلانتری ل خواهد بود زیرا وی خود در گروه مدیران اجرایی کشور قرار داشته و طبیعی است که خودش در ایجاد وضعیت بد محیط زیست . ما نقش فعال و جدی داشته است اما کلانتری امروز با زمان وزارت تفاوت جدی دارد زیرا اکنون چند سال است که مدیریت ستاد ن دریاچه ارومیه را برعهده داشته است.

صریح می‌کند: کلانتری اکنون از منتقدان سیاست‌های آبی کشور شده است. نقش مدیریت آبی رتبه اول تخریب محیط زیست در را داشته و ساختار هیدرولوژیک کشور را ویران کرده است. آنچه امروز در جنگل و تالاب و مرتع می بینیم نتیجه نگاه ویرانگر وزارت و اصرار بر سدسازی و انتقال آب است.

ن درباره انتظارش از کلانتری در دوران مدیریت نیز می‌گوید: انتظار ما این است که به حرف‌هایی که مطرح کرده پایبند باشد زیرا نته خود او ادامه این راه تمدن ایرانی را به نابودی می کشاند. امیدواریم ایشان دخالت‌های اشتباه مهندسی در حوزه آب را متوقف اما در حوزه محیط زیست طبیعی، حفظ جنگل و مرتع و مناطق ۴ گانه و حفظ تنوع زیستی واقعا نمی دانیم که چه سیاستی خواهد ت و چه برنامه‌هایی را خواهد آورد. امیدواریم از دانشی که امروز وجود دارد استفاده کند و با توجه به شرایط امروز نگاه کهنه به لط زیست طبیعی را کنار بگذارد.

عیل کهرم نیز درباره وضعیت احتمالی پیش روی سازمان محیط زیست در زمان مدیریت عیسی کلانتری می‌گوید: کلانتری حداقل ح اللهجه و گردن کلفت است. من ترجیح می دادم خانم ابتکار بماند و برنامه‌هایش را تکمیل کند اما الان که رفته کلانتری بهترین

ه است زیرا برخی آدم هایی را برای ریاست سازمان مطرح می کردند که من با ۴۴ سال سابقه اسم آنها را نشنیده بودم. کسی که در قام قرار می گیرد باید شخصیت وجیه المله باشد و به هر حال هر کس رئیس سازمان است مردم باید به او کمک کنند.

د درویش هم در این باره می گوید: مهم ترین ویژگی آقای کلانتری شفافیت و شجاعتش است. این ویژگی ها برای یک رئیس در سازمان محیط زیست ویژگی های مثبتی است. خودش گفته قبول دارد در گذشته اشتباه های جدی در دوره هشت ساله وزارت برزی انجام داده و این شجاعت در خیلی از مدیران ما وجود ندارد که اعتراف کنند اشتباه می کرده اند. امیدواریم با قبول اشتباه ها کند وزن و اقتدار سازمان حفاظت محیط زیست را در بدنه حاکمیت و دولت افزایش دهد و اعتبارات درخورتری برای این سازمان کند و مردم را به شکل واقعی تر شریک تصمیم گیری ها و مدیریتش کند. ما این امیدواری را برای آقای کلانتری داریم اما قضاوت به ایشانرا باید منوط کنیم به زمانی که همکارانش را مشخص و برنامه هایش را اعلام کند و ببینیم در طول ماه های آینده چگونه رفتار کرد.

بار مرتبط

دنتری چگونه رئیس سازمان محیط زیست شد؟

لش های سازمان محیط زیست و سیاست های ابلاغی/ساختارکنونی جوابگونیست

امانت داری و اخلاق مداری

استفاده از این خبر فقط با ذکر منبع " **خبرگزاری مهر** " مجاز است.